

literaturze wykorzystanej w publikacji. Pewien niedosyt budzi również brak jakiegokolwiek nawiązania do „ABC” ks. Piwowarskiego.

Książkę warto polecić wszystkim studiującym teologię, w tym szczególnie zajmującym się katolicką nauką społeczną, jak też zainteresowanym społecznym wymiarem wiary.

Ks. Wiesław Łużyński

Ks. Tadeusz Lewandowski, *Odnova kaznodziejstwa polskiego w twórczości homiletów wrocławskich XX wieku. Od teorii wymowy kościelnej do teologii kaznodziejstwa*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2011, ss. 397.

Recenzowana książka zawiera wszystkie elementy składowe klasycznej rozprawy naukowej, a więc: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografia, streszczenie w języku niemieckim oraz indeks nazwisk cytowanych autorów.

We wstępie książki (liczącym 12 stron), który odznacza się wszystkimi, wymaganymi metodologicznie elementami, Autor wprowadza czytelnika w problem swej rozprawy, ukazuje jej cel oraz charakteryzuje drogę postępowania – metodę pracy i sytuuje rozprawę w znamionach soborowej odnowy biblijno-liturgicznej, ruchu homiletycznego i katechetycznego oraz stanu badań nad kaznodziejstwem XX wieku. Słusznie zauważa, że do środowiska wrocławskiego w XX wieku, oprócz wielu znanych naukowców z dziedziny filozofii i teologii, należeli także cenieni w kręgach naukowych Polski teoretycy kaznodziejstwa. Najbardziej zasłużonymi dla polskiej homiletyki byli: M. Nassalski (1860–1942), W. Krynicki (1861–1928), W. Mirski (1896–1950) i M. Rzeszewski (1911–1982). Działalność homiletyczna tych autorów, choć częściowo już opracowana, nie została jednak do tej pory zbadana kompleksowo, zwłaszcza w kontekście dokonujących się wówczas przemian w kaznodziejstwie, czyli procesie przechodzenia od teorii wymowy kościelnej do teologii przepowiadania słowa Bożego. I to stanowi główny cel rozprawy naukowej. Po wstępie ks. habilitant przystępuje do omówienia podjętego zagadnienia.

Rozdział pierwszy rozprawy ma charakter wprowadzający i znaczenie fundamentalne. Zawiera on teologiczne podstawy dalszej części

pracy. Autor w syntetyczny sposób ukazuje cztery etapy odnowy przepowiadania, które tworzą pewien ciąg, dający się sformułować od teorii wymowy kościelnej do teologii kaznodziejstwa. Należy w tym miejscu pogratulować Autorowi koncepcji tego rozdziału, a także jego treści.

Rozdział drugi jest poświęcony ukazaniu teorii wymowy kościelnej w ujęciu dwóch pierwszych przedstawicieli środowiska wrocławskiego – W. Krynickiego i M. Nassalskiego. Ponieważ obaj reprezentowali ten sam nurt i tworzyli w tym samym czasie, było zasadne, że Autor ukazał ich wspólne elementy dotyczące teorii kaznodziejstwa oraz ich oryginalne ujęcia.

Rozdział trzeci jest poświęcony twórczości W. Mirskiego. Ks. Doktor w sposób rzeczowy i kompetentny zapoznaje w nim czytelnika z dwoma przenikającymi się wzajemnie nurtami odnowy – odnowy formy i odnowy kerygmatycznej. Zostają przedstawione zarówno elementy teorii kaznodziejstwa, jak i ich realizacja w praktyce głoszenia słowa Bożego.

Ostatni rozdział dysertacji w sposób syntetyczny przybliży szeroką i różnorodną twórczość M. Rzeszewskiego. Ponieważ jego działalność naukowa i publicystyczna obejmuje czas przed- i posoborowy, w jego opracowaniach znajdują odzwierciedlenie wszystkie ówczesne tendencje w kaznodziejstwie, a więc od ujęć kaznodziejstwa jako teorii wymowy kościelnej do ujęć ukazujących teologiczne podstawy kaznodziejstwa. Autor doskonale orientuje się w prezentowanym przez siebie materiale; nie tylko zna treści w nim zawarte, ale – co jest nie mniej ważne – w sposób komunikatywny potrafi przelać je na papier.

Lektura całości tej pracy przekonuje, że mamy do czynienia z publikacją niezwykle bogatą w treść. Autor przestudiował obszerny materiał źródłowy, który stanowią dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, rozprawy, kazania, homilie i listy czterech wrocławskich homiletów. Dochodzą do tego opracowania i materiały popularnonaukowe. Jak wynika z lektury rozprawy, źródła oraz literatura przedmiotu zostały przez ks. Doktora nie tylko zgromadzone i przeczytane, ale także skutecznie przyswojone i przemyślane.

Lektura rozprawy habilitacyjnej budzi uznanie, a w konsekwencji prowadzi do podkreślenia merytorycznych walorów osiągnięć. Należy do nich zaliczyć ukazanie polskiemu czytelnikowi długiego i złożonego procesu odnowy formalnej, a następnie materialnej i w końcu teologicznej kościelnego przepowiadania; czyli procesu przejścia od pojmowania kaznodziejstwa jako teorii wymowy kościelnej do teologii przepowiadania słowa Bożego. Niekwestionowaną zasługą ks. Lewandowskiego jest me-

todyczne ukazanie, w jaki sposób idee odnowy kaznodziejstwa, obecne w Europie i Polsce, znalazły odbicie w wymiarze jednego środowiska kościelnego, środowiska homiletów wrocławskich: W. Krynickiego, M. Nassalskiego, W. Mirskiego i M. Rzeszewskiego.

Bogactwo materiału teologiczno-homiletycznego zostało tu przez Autora wszechstronnie przeanalizowane z zastosowaniem właściwych zasad metodologii naukowej. Jego osiągnięciem jest to, że w swej rozprawie ukazał przykład właściwej recepcji tendencji ogólnokościelnych panujących w kaznodziejstwie w wymiarze Kościoła lokalnego.

W opinii recenzenta merytoryczna wartość recenzowanej rozprawy polega na tym, że uzasadnia potrzebę kształtowania w Polsce ciągłej odnowy kaznodziejstwa oraz permanentnej formacji w zakresie wykonywania podstawowej funkcji Kościoła, jaką jest przepowiadanie słowa Bożego. Recenzowane studium jest wartościowe także z tego względu, że może posłużyć jako wzór i metoda prowadzenia podobnych badań w tym zakresie innym kościelnym ośrodkom naukowym.

Praca jest bardzo starannie przygotowana i zaprezentowana pod względem formalnym. Także od tej strony ujawniła ona dobre przygotowanie metodologiczne Autora. Przede wszystkim uderza przejrzysta i logiczna struktura kompozycyjna rozprawy. Każdy rozdział jest poprzedzony dobrze informującym wstępem, a kończy się „próbą oceny” przeanalizowanego materiału, co jest bardzo ważne. Twierdzenia są dobrze i obficie udokumentowane (997 przypisów!), co wskazuje na znajomość i właściwe wykorzystanie źródeł i literatury przedmiotu. W przypisach Autor snuje również własne refleksje, co podnosi walor recenzowanej pracy. W strukturze publikacji widać poprawne wnioskowanie. Język, którym jest napisana, staranny i literacko poprawny, ułatwia odbiór niełatwej niekiedy treści opracowania.

Do uwag w zakresie poprawności formalnej rozprawy można zaliczyć małą niekonsekwencję: otóż Autor we wstępie do pracy, pisząc o strukturze rozprawy, dzieli jej korpus na cztery „części”, natomiast w spisie treści oraz w samej pracy posługuje się terminem „rozdział”. Wiadomo, że w pracach naukowych wyrażenia te mają zupełnie inny zakres i znaczenie, a przez to nie należy ich traktować jako synonimów.

Także kryterium podziału zebranego materiału badawczego na literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą nie jest dla recenzenta do końca jasne i przejrzyste.

Zdaniem recenzenta w zakończeniu rozprawy należałoby bardziej wyeksponować wyniki przeprowadzonych analiz oraz nakreślić zarazem

perspektywę dalszych poszukiwań badawczych w omawianej problematyce. Należało położyć większy akcent na wnioski niż na przypomnienie wcześniej wypowiedzianych tez. Zabrakło też wyraźnych wskazań, które z osiągnięć omawianych wrocławskich homiletów są do wykorzystania dzisiaj.

Rozprawę habilitacyjną ks. dr. Tadeusza Lewandowskiego dotyczącą krytycznej analizy dorobku homiletycznego czterech przedstawicieli środowiska wrocławskiego należy uznać za ważny przyczynek wzbogacający stan badań nad polskim kaznodziejstwem XX wieku. Jest to również owoc bardzo uszczegółowionego namysłu nad niekwestionowanym wkładem i dziedzictwem naukowym jednego z najstarszych i najczcigodniejszych ośrodków teologicznych w Polsce. I za to należą się Autorowi szczególne słowa uznania i wdzięczności.

Ks. Krzysztof Konecki

